

**Практичний психолог
Панкіна Катерина Вікторівна**

Розробка занять для учнів та батьків з профілактики відхилень у поведінці підлітків.

Нетішин 2009р.

Посібник розрахований для шкільних психологів та соціальних педагогів.

Посібник містить розробку занять, які спрямовані на корекцію поведінки підлітків.

Рецензент: Кухар Н. Я., методист інформаційно-методичного кабінету з питань психології.

Рекомендовано методичною радою міста Нетішина

Зміст

	ст.
Вступ	4
I. ЗАНЯТТЯ ДЛЯ ПІДЛІТКІВ	
1. ЗАНЯТТЯ 1. Знайомство	5
2. ЗАНЯТТЯ 2. Який (яка)Я!	8
3. ЗАНЯТТЯ 3. Значення жесту у спілкуванні.....	12
4. ЗАНЯТТЯ 4. Дружба. Кого я називаю другом.....	15
5. ЗАНЯТТЯ 5. Конфлікт та шляхи його розв'язання....	17
6. ЗАНЯТТЯ 6. Здоров'я – найвища цінність.	21
7. ЗАНЯТТЯ 7. Мої права та обов'язки.....	24
8. ЗАНЯТТЯ 8. Обережно - злочин.....	26
9. ЗАНЯТТЯ 9. Моя унікальність.....	29
10. ЗАНЯТТЯ 10. Твоє майбутнє. Свідомий вибір.....	31
II. ЗАНЯТТЯ ДЛЯ БАТЬКІВ	
11. ЗАНЯТТЯ 1. Чого ми чекаємо від наших дітей?.....	35
12. ЗАНЯТТЯ 2. Конфлікти у взаємодії батьків і дітей. ..	39
13. ЗАНЯТТЯ 3. Права дітей	44
14. ЗАНЯТТЯ 4. Дитяча агресія. Причини виникнення...	48
III. СПІЛЬНЕ ЗАНЯТТЯ ДЛЯ БАТЬКІВ ТА ДІТЕЙ	
15. ЗАНЯТТЯ 1. Моя сім'я	54
Додаток.....	56
Висновки	58

Вступ

Психологічною основою цієї роботи є розвиток у дитини та батьків адекватного, позитивного бачення своїх можливостей, поява віри у духовне зростання, задоволення базових потреб у любові та самоповазі. Відбуватися це може у формі тренінгів, індивідуальних консультацій, за допомогою включення у активну навчальну та поза навчальну діяльність. Дорослому необхідно постаратись переконати дитину, що вона сама може справитися із своїми труднощами.

Умовою реалізації потенційних можливостей дітей є створення сприятливої соціально-психологічної ситуації довіри. При цьому важливо формувати ціннісні орієнтації як у підлітка, так і у батьків.

Для успішної роботи з неповнолітніми, що мають відхилення у поведінці, необхідні:

- знання причин девіації та особливостей її перебігу;
- знання цілей та завдань роботи саме з цією категорією дітей;
- уміння проводити психолого-педагогічну діагностику особистості учнів з девіантною поведінкою;
- уміння добирати адекватні методи перевиховання;
- уміння використовувати ці методи та контролювати їхню дію;
- уміння працювати з нестандартними дітьми в нестандартних ситуаціях, тобто працювати творчо.

Метою проведення профілактичної роботи є пояснення причин негативних проявів у поведінці дитини, їх значення для розвитку особистості. Показати батькам, що розв'язання конфліктних ситуацій, коли дитина відстоює власне розуміння справедливості у різних галузях, полягає не в тому, щоб пасивно погоджуватися з нею, а в тому, щоб виражати і аргументовано відстоювати власні позиції.

Розробка занять для учнів та батьків з профілактики відхилень у поведінці підлітків.

Мета : Звільнення від психологічних залежностей, автономізація позиції школяра та батьків, формування активної соціальної позиції та розвиток здібностей здійснювати значущі зміни у житті підлітків та житті їхніх батьків.

Тренінг спрямований на вирішення таких завдань:

1. Оволодіння конкретними психологічними знаннями.
2. Розвиток здатності адекватного й найповнішого пізнання себе й інших людей.
3. Забезпечення засобами самопізнання.
4. Підвищення усвідомлення щодо власної значущості, цінності, зміцнення почуття власної гідності.
5. Формування мотивації самовиховання та саморозвитку.

I. ЗАНЯТТЯ ДЛЯ ПІДЛІТКІВ ЗАНЯТТЯ 1

Тема: Будьмо знайомі!

Мета: ознайомлення учасників з умовами роботи тренінгової групи, інформування про особливості методів активного навчання; виявлення очікувань учасників від тренінгу; створення атмосфери безпеки як основи подальшого розвитку групи.

Хід заняття.

Вступне слово тренера, введення правил.

- Ми будемо зустрічатися на спеціальних заняттях. На них можна буде гратися, малювати, а головне — ділитися з іншими своїми радощами і проблемами, отримати добру пораду, допомогти або підтримати, навчитися краще розуміти себе та інших, дізнатися про себе та інших багато нового та цікавого.

Далі пропоную укласти угоду про спільну роботу, опираючись на деякі правила, які допомагають у взаємодії.

Прийняття правил групи.

1. Спілкування на основі довіри.
2. Спілкування за принципом "тут і тепер".
3. Щирість спілкування.
4. Конфіденційність того, що відбувається в групі.
5. Визначення сильних сторін особистості.
6. Активна участь у тому, що відбувається
7. Повага до того, хто говорить.
8. Пунктуальність

Учасники обговорюють пропозиції про зміну правил або доповнення їх новими. Всі бажаючі мають висловитися. Після дискусії проводиться голосування. Свій вибір кожен здійснює сам. Остаточного погодження та прийняття правила є законом для роботи групи.

Вправа «Знайомство»

Тренер пропонує учасникам об'єднатися в пари.

Завдання для роботи в парах: протягом 5 хв. потрібно взяти інтерв'ю один в одного, щоб представити свого опонента.

Орієнтовні запитання для інтерв'ю:

- ✓ життєве кредо учасників;
- ✓ три найулюбленіші речі;
- ✓ заповітна мрія.

Потім проходить почергове представлення всіх учасників.

Вправа "Сусід зліва, сусід справа".

Учасник, в руках якого знаходиться м'яч, називає імена своїх сусідів зліва і справа та їх особливі якості, які ті називали під час знайомства. Після цього він кидає м'яч будь-кому із членів групи, називаючи його ім'я. Той, хто одержав м'яч, знову повинен назвати імена своїх сусідів справа і зліва, їх особливі якості та передати м'яч іншому, називаючи його ім'я і так далі.

Вже з цієї вправи учасники групи мають зрозуміти, що основний принцип, який допомагає зрозуміти себе та інших, - це увага до людини. Якщо хтось має труднощі під час згадування особливих рис своїх сусідів, йому може допомогти будь-який бажаючий.

Вправа «Пересадки»

Тренер пропонує помінятися місцями тим людям, у кого, наприклад, є рідна сестра. Якщо в групі є такі учасники, то вони міняються місцями. Тренер продовжує: "Поміняйтесь місцями, у кого: є рідний брат, гарний настрій, є бейджик, у вухах сережки, сині очі оптимістичний характер, поетичний талант, є чималий досвід роботи, хобі - співи, є бажання працювати далі".

Вправа "Очікування".

Пропонуємо учням висловитися з приводу того, що вони очікують від занять у тренінговій групі, поділитися своєю думкою, висловити свої почуття.

Необхідно надати кожному можливість висловитись. Не варто поспішати. Слід звернути увагу на тих, хто чуває себе невпевнено, напружено. Учні повинні мати можливість поділитися своїми переживаннями, тривогою тощо.

Вправа «Слухаємо себе»

Підліткам пропонують сісти в зручній позі, заплющити очі, розслабитися й прислухатися до себе, ніби зазирнути в себе, й подумати: що кожний відчуває, який у нього настрій. Через кілька хвилин усі учасники групи по черзі розповідають, не розплющуючи очей, про те, як вони почуваються і який у них настрій.

Вправа «Подаруй усмішку»

Усі учасники групи беруться за руки і дарують один одному усмішки: кожен підліток повертається до свого сусіда праворуч або ліворуч і, побажавши йому чогось гарного, усміхається. Той у свою чергу посміхається наступному сусідові і т.д. Психолог групи цікавиться враженнями

школярів від заняття, дякує групі за роботу й запрошує на наступну зустріч.

Підведення підсумків заняття.

ЗАНЯТТЯ 2

Тема: Який (яка) Я?

Мета: збагатити досвід підлітків в адекватному оцінювання себе в різних ролях.

Хід заняття

Вступне слово психолога

Кожна людина протягом життя перебуває в багатьох ролях: сина (дочки), батька (матері), учня, робітника, службовця тощо. Кожній ролі притаманні відповідні дії.

Сьогодні ми спробуємо подивитися на себе очима інших людей і оцінити свою поведінку.

Вправа «Хто Я?»

Психолог пропонує підліткам двадцять разів відповісти на питання: "Хто Я? Який Я?". Використовуються характеристики, інтереси, почуття. Кожне речення починається з "Я"... Після завершення самостійної роботи підлітки прикріплюють на груди папір. Далі починають не поспішаючи рухатись по кімнаті. Підходячи до інших членів групи, читають те, що написано у кожного.

Для обговорення можна використати наступні запитання:

- Чи легко було писати про себе? Чому?
- Яких рис більше: позитивних чи негативних? Чому?
- Чи часто ви замислюєтесь над запитанням: «Хто Я?»
- Навіщо ставити собі це запитання?
- Цікаво чи ні отримувати на нього відповіді?

Необхідно досягти того, щоб вправа не стала просто приємним спілкуванням і безпредметною розмовою для тренера і учасників. Важливо зафіксувати, що саморозкриття в процесі виконання і обговорення вправи не має для підлітків загрозливого характеру, а лише дає цікаву та важливу інформацію як для себе, так і для інших.

Вправа «Чарівна рука»

Психолог пропонує підліткам на папері обвести свою долоню. На пальцях необхідно написати свої добрі, позитивні риси, а на долоні - те, що ти хочеш змінити у собі. Відбувається обговорення в групі.

Питання для обговорення:

- Що було важко написати: позитив чи негатив?
- Яким чином можна змінити свої негативні риси?

Діагностика самооцінки (за методикою Морено)

Інструкція 1: прочитайте уважно всі слова (бланк 1), що характеризують риси особистості. Розгляньте ці риси з погляду соціальної значущості, бажаності і корисності. Оцініть кожне з них від 20 до 1 балів. 20 балів поставте у графі *n* бланку ліворуч від риси, яка, на вашу думку, є найбажанішою, найважливішою для людини; оцінку «1» — зліва від риси, яка найменш бажана, важлива для людини; оцінки від «2» до «19» розмістіть відповідно до вашого ставлення до решти рис. Пам'ятайте, що оцінки не мають повторюватись.

Виконавши перше завдання, загніть ліву частину бланка з оцінками таким чином, щоб їх не було видно.

Інструкція 2: у графі *n* праворуч від рис поставте 20 балів тій рисі, яка, на вашу думку, найбільш притаманна вам; оцінку 19 — рисі, яка менш виражена тощо; нарешті 1 бал дістане та риса, яка найменш притаманна у вам. і пам'ятайте, що оцінки не мають повторюватися.

Опрацювання отриманих даних. Визначення самооцінки:

1. Відігніть ліву частину бланка.
2. Починаючи з верхнього рядка від оцінки, що стоїть зліва, відніміть оцінку, що стоїть праворуч; результат запишіть у графу (за модулем); піднесіть його до квадрата і запишіть у графі А.
3. Додайте усі значення, що стоять у графі А¹, і запишіть внизу суму.
4. Помножте цю суму на 0,00075.
5. Відніміть від одиниці отриманий результат.

Анкета				
п	Риси особистості	N	A	A ¹
	Ввічливість			
	Принциповість			
	Самокритичність			
	Працелюбність			
	Акуратність			
	Зловтішність			
	Агресивність			
	Ініціативність			
	Цілеспрямованість			
	Доброзичливість			
	Байдужість			
	Дружелюбність			
	Сміливість			
	Правдивість			
	Комунікативність			
	Старанність			
	Безпринципність			
	Воля			
	Лінощі			

$$R = 1 - 0,00075 \cdot \sum d^2$$

Ви дістали коефіцієнт рангової кореляції, який може набувати значення від +1 до -1. Що ближче коефіцієнт рангової кореляції до +1, то вища самооцінка особистості.

Тренер після закінчення роботи обговорює вплив самооцінки на формування особистості, розкриває механізми формування адекватної самооцінки.

Рольова гра «Чарівний базар»

Необхідні великі стандартні аркуші паперу і маленькі візитки (по 10 на кожного члена групи), фломастери і шпильки.

Процедура проведення: Група в колі. Дається інструкція: ваші вчителі і батьки скаржаться на те, що ви погано поведетеся і що у вас маса поганих якостей, які їм дуже не подобаються. Але, на мою думку, кожна людина має сама вирішувати й оцінювати свої якості. Згодні? (Одержати зворотній зв'язок

від групи.) Але як не є, у нас у всіх, імовірно, є такі якості, що нам допомагають чи, навпаки, заважають жити.

Тому пропоную зіграти у гру, що називається «Чарівний базар». Особливість цього базару полягає в тому, що на ньому торгуються та обмінюються якостями.

Тому візьміть аркуш і напишіть фломастером угоду великими буквами «КУПЛЮ», нижче великими буквами напишіть якості, які ви хотіли придбати. Закріпіть цей аркуш шпилькою на грудях.

Тепер візьміть маленькі аркуші і на кожному напишіть по одній якості, що ви хотіли б продати чи обміняти на базарі.

Отже, ви на «чарівному базарі». Походіть по ринку придивіться до товару, ознайомтеся, кому які якості потрібні, хто чим торгує. Поводьтеся невимушено, торгуйтеся. Тут немає ніяких обмежень. Ви можете обміняти свій товар на одну, дві, три якості, робити подвійний чи потрійний обмін. Тільки пам'ятайте – не можна просто віддавати якості, нічого не одержавши. Тренер у процесі гри постійно стимулює активність на ринку. Гра припиняється або тоді, коли ринок самостійно «розходиться», або на розсуд керівника, що бере на себе роль директора і зі словами «Шоста година! Ринок зачинається» - закінчує торги.

Підсумок

Після закінчення вправи група ділиться враженнями від гри.

- Легко чи важко було знайти якості, що хотілося б придбати чи яких хотілося б позбутися? Що вдалося, що не вдалося реалізувати на ринку і чому? Яка роль більше сподобалася: продавця чи покупця? Що почували, про що думали, коли грали ту чи іншу роль.

Підведення підсумків заняття.

ЗАНЯТТЯ 3

Тема: Значення жесту у спілкуванні

Мета: ознайомити учасників із невербальними комунікативними компонентами та їх роллю у спілкуванні.

Хід роботи

Вправа «Вітання».

«Здрастуйте! Цими словами прийнято вітати один одного при зустрічі. Вітаючись ми демонструємо інтерес і повагу до людини. Ми звикли до такого вітання і відповідаємо на нього майже автоматично. Як можна по-іншому привітати один одного? Покажіть. А тепер привітайте один одного без слів. У цій вправі ведучий вітає всіх своїм способом, і його вітання передають по колу».

Вступне слово тренера про значення жесту у спілкуванні.

-Будь-яка інформація, що сприймається вербально, доповнюється невербальними компонентами – тоном голосу, жестами, мімікою, рухами тіла. Вони можуть підтверджувати те, що каже співрозмовник, а можуть і суперечити і словам. І коли іноді виникає передчуття, що нам кажуть неправду, то насправді маємо на увазі помічену нами розбіжність між словами та мовою тіла.

Знання мови жестів допомагає точніше зрозуміти співрозмовника. Основні комунікаційні жести зрозумілі нам від дитинства і мало чим відрізняються в усьому світі (посмішка – радість; похмуре чоло, сердиті очі – ворожість, агресія).

Треба пам'ятати, що жести бажано розглядати не ізольовано, а в контексті ситуацій. І тоді людина, яка стоїть на морозі зі схрещеними руками, не буде сприйматися як потайна, а як та, що змерзла.

Найбільш поширені жести і пози.

1. Обман	Дитина прикриває рот обома руками. Підліток злегка прикриває рот однією рукою. Дорослий злегка торкається носа або проводить рукою над губою.
2. Чесність, відкритість, довіра.	Відкриті долоні.
3. Домінування агресивності.	Долоні опущені вниз.
4. Злостивість.	Потирання долонь.
5. Розчарування, прихована ворожість.	Схрещені пальці рук, навіть якщо це супроводжується посмішкою.
6. Самовпевненість.	Шпилеподібне положення з'єднаних пальців. «Шпилом» вгору – при говорінні, «шпилом» до низу – при слуханні.
7. Впевненість, твердість, перевага.	Руки закладені за спину.
8. Перевага з акцентом на зовнішності.	Виставлені великі пальці рук (із кишень або при схрещенні рук).
9. Сумніви, невпевненість.	Почухування шиї
10. Небажання слухати.	Потирання вуха.
11. Пригнічення, розпач.	Пальці в роті.
12. Нудьга.	Голова спирається на руку.
13. Брехня.	Потирання потилиці.

Вправа «Розмова через скло»

Надається підліткам інструкцію: "Нехай кожний із Вас подивиться на групу і обере собі партнера, якого ще недостатньо добре знає. Підійдіть один до одного. Ви можете розташуватись в кімнаті так, щоб Вам було зручно. Уявіть, що між Вами знаходиться скло, яке не пропускає звуки. Вам потрібно поспілкуватись на будь-яку тему протягом 10 хвилин (теми можуть бути запропоновані тренером)".

Питання для обговорення:

Що Ви відчували під час спілкування?

Які засоби взаємодії Ви використовували?

Про що Ви розмовляли?

На що орієнтувались щоб зрозуміти партнера?

Які труднощі виникли?

Вправа Гра «Передача – прийом»

Кожен учасник одержує окреме завдання в конверті. Наприклад, показати жестом радість, захват. Потрібно виконати завдання (передати), а ми будимо відгадувати (приймати).

Завдання для учасників.

1. Дружнє ставлення.
2. Подяка.
3. Радість.
4. Перемога.
5. Похвала.
6. Погроза.
7. Смуток.

Вправа «Оплески по колу»

Тренер дає наступну інструкцію: "Зараз ми будемо плескати в долоні один раз, рухаючись вправо. Як тільки я плесну в долоні два рази, то рух оплесків почнеться в протилежному напрямку". Під час гри багато учасників

допускатимуть помилки, на які необхідно звернути увагу, наприклад, за допомогою таких питань:

Чому ти помилився?

Чому пропустив?

Хто тобі заважав?

Вони можуть прискорити процес групової динаміки.

Підведення підсумків заняття.

ЗАНЯТТЯ 4

Тема: Дружба. Кого я називаю другом.

Мета: розширити інформованість учнів про особливості міжособистісних стосунків; розкрити поняття «товариськість» і «дружба»; формувати уміння подобатися, співпереживати, проявляти живий інтерес до оточення; розвивати почуття взаємодопомоги і солідарності, поваги і довіри, доброзичливості і симпатії, вчити емоційного їх виразу.

Хід заняття

Вступне слово психолога

Потреба в дружбі існувала в усі часи і в усіх народів, існує ця потреба і зараз. У поняття «дружба» кожен вкладає свій зміст. З'ясуємо, що ж таке дружба, а що таке — товариськість.

(Діти дають визначення дружби і товариськості.)

Дружба — це стосунки на ґрунті індивідуального вибору та особистої симпатії. Це насамперед духовна близькість, вона виражається у взаємоповазі, взаєморозумінні, взаємному довірі.

Товариськість — це стосунки на ґрунті належності до того самого колективу.

Дуже часто товариські стосунки переростають у дружні.
(Співбесіда про товариські і дружні стосунки.)

Чи зобов'язують дружні стосунки до дотримання якихось правил взаємності?

Так! Існують неписані правила дружби. Розглянемо їх і з'ясуємо, яким важливим є їх дотримання:

- ділитися новинами про свої успіхи;
- добровільно допомагати у разі потреби і поводитися так, щоб другу було приємно у твоєму товаристві;
- бути впевненим у другові, довіряти йому;
- захищати друга за його відсутності;
- бути ввічливим до його друзів, поважати їх;
- не критикувати друга перед іншими;
- зберігати довірені таємниці.

Співбесіда за запитаннями:

— Скільки друзів може мати одна людина? (Як висновок — наявність спільних інтересів).

Яким має бути друг?

Вправа «Найкращий друг».

«Кожна людина під час свого життя знаходить або втрачає друга. Дружба приносить багато радості, але іноді і смуток. Дружні стосунки постійно змінюються в залежності від того як ми ростемо і змінюємося самі. Друзів не буває багато, хоча відносини можуть бути добрими та теплими зі всіма однокласниками, лише не багатьом ми довіряємо свої проблеми і переживання.»

А зараз кожен із вас передає м'яч один одному і закінчує речення: «Друг – це той хто.....» Записуються на дошці якості, які пропонують діти. Чому Ви вважаєте головними саме ці якості?

Вправа «Розкажи про друга»

Хто бажає розповісти про свого друга? Наприклад: Привіт! Я хочу познайомити вас зі своїм другом – Світланою. Вона наша сусідка, і я знаю її дуже давно. Вона пече самі краще печиво і запрошує мене в гості. Ми з нею багато розмовляємо, а ще разом гуляємо. Вона дуже добра і весела.

Дискусія на тему: Як ви вважаєте, що є найважливішим в дружбі?

Що саме заважає дружбі?

Вправа «Я в колі друзів»

Вам потрібно у довільній формі опишіть свої якості, які ви намагаєтесь продемонструвати в стосунках із друзями. Визначте, яке враження про себе ви прагнете сформулювати в друзів за допомогою цих якостей. Подумайте і дайте відповідь: чи завжди вас сприймають такими, якими ви прагнете себе показати?

Обговорення вправи.

Вправа «Я малюю дружбу» (*груповий малюнок*)

Група ділиться на три підгрупи. Кожна підгрупа на ватмані малює малюнок з назвою «Дружба». Після закінчення роботи учасники презентують малюнки і обґрунтовують свою думку.

Підведення підсумків заняття.

ЗАНЯТТЯ 5

Тема: Конфлікт та шляхи його розв'язання

Мета: уточнити уявлення дітей про конфліктну ситуацію; сформулювати правила поведінки в конфліктній ситуації; вправляти підлітків у вирішенні конфліктів.

Хід заняття.

Вступне слово психолога.

Давайте пригадаємо правила нашої групи, яких ми повинні дотримуватися (діти по черзі називають правила).

Сьогоднішня наша тема: «Конфлікт та шляхи його розв'язання». Ми пригадаємо, що таке конфлікт, що сприяє розвитку конфлікту, створимо правила поведінки в конфліктній ситуації і як можна уникнути конфлікту.

Вправа «Асоціації»

Тренер пише на дошці слово «конфлікт» і пропонує членам групи назвати слова, які асоціюються в них із цим словом, наприклад боротьба, зло, агресія. Записує їх на дошці, а також ділить слова які мають позитивний, а які негативний заряд, позначаючи «+», «-».

Підсумок.

Якими б ідеальними не були стосунки між людьми, з часом виникають непорозуміння. Що є їх причиною? Поведінка людей, різні погляди, емоції? Інколи відповіді на прості запитання можуть спричинити конфліктну ситуацію.

«Конфлікт (лат. — зіткнення)» — зіткнення сторін, інтересів, думок, серйозна розбіжність, гостра суперечка.

Поняття конфлікту можна визначити як відсутність згоди між двома (або більше) сторонами, які можуть бути фізичними особами або групами. Кожна сторона робить усе можливе, щоб була прийнята її точка зору, і заважає іншій стороні робити те саме.

Рольова гра «Конфлікт у транспорті».

Мета: Корекція поведінки за допомогою рольових ігор, формування адекватних форм поведінки, усвідомлення своєї поведінки.

У класі поряд ставлять два крісла, що слугують імітацією парних сидінь в автобусі, а одне крісло ставлять попереду. Двоє учасників виходять за двері та отримують інструкцію: «Вам необхідно поговорити. Зараз ви зайдете в автобус. Постарайтеся сісти разом». Третій учасник сідає на одне (і спарених місць, отримавши від ведучого інструкцію: «Ти звільниш це місце, коли відчуєш, що хочеться це зробити. Орієнтуйся на власний внутрішній стан»). Решта учасників мають спостерігати за подіями і зробити аналіз того, що відбулось.

Спочатку аналіз роблять учасники гри, а потім — глядачі. Запитання для аналізу:

— Чому виникла необхідність поступитися місцем? —
Опиши свої почуття.

— Чий спосіб вирішення завдання був вдалішим?

— Що саме було причиною успіху?

Вправа «Знайдіть вихід»

Вирішення конфліктних ситуацій залежить від обставин, від предмету суперечки, але чи не найбільше —

від нас самих. Вам потрібно прочитати ситуації і розглянути варіанти та вказати правильніший, на ваш погляд, вихід із них

1. Ви забули взяти з собою якийсь предмет, а хтось говорить вам: «Ну ти й роззява? Ти забув би й свою голову, якби вона не була прикріплена до плечей». Як правило, ви у відповідь:

а) говорите: «В усякому випадку, я розумніший за вас. Окрім того, що ви в цьому розумієте»;

б) говорите: «Так, ви праві, деколи я буваю дуже неуважним»;

в) говорите: «Якщо хтось і роззява, то це ви!»;

г) говорите: «У всіх людей є недоліки. Я не заслуговую на таку оцінку лише тому, що забув щось» — П;

г) нічого не говорите або взагалі ігноруєте ці слова — НП.

2. Хтось, із ким ви домовлялися про зустріч, запізнився на 30 хвилин. Це вас схвилювало. Причому ця людина не дає і яких пояснень своєму запізненню. У відповідь ви, як правило:

а) говорите: «Я засмучений тим, що ви змусили мене так довго чекати» — П;

б) говорите: «Я все думав, коли ж ви прийдете» — НП;

в) говорите: «Це був останній раз, коли я змусив себе чекати вас» — НА;

г) нічого не говорите цій людині — НП;

г) говорите: «Ви нікчема! Як ви сміли так запізнитися!» — НА.

3. Ви розмовляєте з приятелем дуже голосно, й хтось говорить вам: «Вибачте, але ви надто голосно говорите». В таких випадках ви, як правило:

а) негайно припиняєте бесіду — НП,

б) говорите: «Якщо вам це не подобається, шуруйте звідси» — НА;

в) говорите: «Вибачте, я буду говорити тихіше» — і ведете бесіду приглушеним голосом — П;

г) говорите: «Вибачте» — й припиняєте бесіду — ПП;

г) говорите: «Все в порядку» — й продовжуєте голосно говорити — НА.

4. Ви стоїте в черзі, а хтось стає перед вами. Як правило, в таких випадках ви:

а) неголосно коментуєте, ні до кого конкретно не звертаючись: «Деякі люди поводить себе по-хамськи»—НА;

б) виговорите: «Ставайте в хвіст черги!» — НА;

в) нічого не говорите — НП;

г) голосно говорите: «Вийди з черги нахаба!»—НА;

г) говорите: «Я зайняв чергу раніше, ніж ви. Вудь ласка, станьте у хвіст» —П.

5. Ви відчуваєте образу від слів, сказаних у вашу адресу. В таких умовах:

а) йдете геть від цієї людинки, не давши їй зрозуміти, що ви ображені—НП;

б) заявляєте цій людині, щоб вона не сміла більше так робити—НА;

в) нічого не говорите цій людині й продовжуєте спілкуватися—НП;

г) в свою чергу ображаєте цю людину, називаючи її по імені—НА

г) заявляєте цій людині, що вам не подобається те, що вона сказала, і що вона не повинна так робити – П.

Ведучий. - Проаналізуйте ситуації, зробіть висновки.

Вправа «Конфлікт»

Група дітей ділиться на дві команди. Першій команді потрібно визначити і записати причини конфліктів які виникають між людьми. Другій команді потрібно записати як можна уникнути конфлікту.

На виконання завдання дається 5-8хв. Після виконання завдання учасники захищають команду. Обговорення, підведення підсумків.

Складання правил поведінки в конфліктній ситуації.

Тренер допомагає дітям сформулювати правила поведінки в конфліктній ситуації.

Правила поведінки в конфліктній ситуації

Намагайся запобігти конфліктові.

Перш ніж щось зробити, подумай, чи не заважатиме це іншим.

Завжди дотримуйся слова.

Якщо ти завинив, попроси вибачення.

Доклади зусиль, щоб пом'якшити наслідки конфлікту.

Не гнівайся, посміхнись, доброзичливо звернися до опонента з пропозицією спокійно розібратися в ситуації, що склалася.

Запропонуй варіант взаємної згоди.

Вправа «Посваритися і помиритися»

Учні ділять по парам. Їм пропонується імітувати ситуації за допомогою жестів, спочатку посваритися а потім помиритися.

Обговорення .

Вправа «Подарунок — жестом».

По колу учасники групи один одному роблять подарунки на невербальному рівні — жестами показують, що саме хочуть подарувати. Після закінчення вправи проводиться обговорення — уточнення, що саме подаровано.

Підведення підсумків заняття.

ЗАНЯТТЯ 6

Тема: Здоров'я найвища цінність

Мета: формувати в підлітків свідомого ставлення до власного здоров'я як до найвищої цінності; розкрити причини раннього узалежнення підлітків; навчити школярів оцінювати ситуації ризику, приймати відповідальні рішення та протистояти соціальному ризику.

Хід заняття

Вступне слово психолога.

- Доброго дня! Ми – молоді, завзяті, кмітливі, сповнені сил та енергії. У кожного із нас багато мрій, бажань та планів на майбутнє. Щодня ми пізнаємо життя, відкриваючи для себе світ. Кожен із нас тримає власне майбутнє у своїх руках. І

лише ми самі відповідаємо за нього. Уже від нас – сьогоднішніх і від наших рішень та вчинків залежить, якими ми будемо завтра.

Сьогоднішня тема нашого заняття «Здоров'я найвища цінність». Скажіть, як ви розумієте ці слова? (Кожен з учасників висловлює свою думку).

Вправа «Здоров'я»

Група ділиться на дві підгрупи. Кожна група учнів отримує завдання розробити модель здоров'я відповідно до власного бачення. На виконання завдання дається 5-7 хвилин, після чого кожна з груп учнів презентує свої розробки.

Учасники групи по черзі називають чинники які руйнують здоров'я.

Інформаційне повідомлення для учнів-глядачів «А чи знаєте ви...»

Ведучий проходить у зал і пропонує окремим учням зачитувати інформацію з аркуша.

80% хворих на рак легень — курці.

Серед курців захворюваність на рак підшлункової залози в 2—5 разів вища, ніж серед тих, хто не палить.

Курці хворіють у 3,5 рази частіше за тих, хто не палить.

Курці стають жертвами нещасних випадків на виробництві вдвічі частіше, ніж ті, що не палять.

Смертність серед тих, що покинули палити, починає зменшуватися на рік після відмови від паління. Цей показник досягає низького рівня, характерного для людей, що ніколи не палили.

У випадку будь-якого захворювання ймовірність смерті в курця вища на 70%, ніж у того, хто не палить.

Діти батьків-курців страждають на захворювання дихальних шляхів удвічі частіше, ніж їхні ровесники із сімей, де не палять.

Причиною 19% усіх пожеж із людськими жертвами є цигарка.

Дружини курців, які самі не палять, частіше хворіють на рак легень — у 4 рази — порівняно з дружинами тих, що не палять.

Вправа "Симпозіум в науково - дослідному інституті".

Тренер говорить учасникам: "Уявіть, що ви - співробітники науково-дослідних інститутів різних країн, які вивчають вплив наркотичних речовин на здоров'я людини. Ви з'їхалися на симпозіум з метою обміну результатами своїх досліджень".

Потім тренер пропонує учасникам об'єднатися в 4 групи й обговорити позитивне і негативне значення наркотичних речовин: алкоголь (перша група), наркотиків (друга група), тютюну (третя група), токсичних речовин (четверта група).

Після закінчення обговорення групи по черзі (протягом 3 хв.) доповідають про результати своїх досліджень за схемою:

- а) назва речовини;
- б) позитивне значення;
- в) негативне значення.

Запитання для обговорення: - Який вплив здійснюють наркотичні речовини на здоров'я людини?

Проблемні ситуації «Зроби вибір»

Групам учнів пропонуються розглянути ситуації, які необхідно проаналізувати і запропонувати власний варіант її розв'язання.

Ситуація 1. Твій хлопець приводить тебе в компанію молоді в кафе. За столиком усі палять, ти ніколи не пробувала (не пробував) палити. Але тобі пропонують цигарку як засіб влитися в компанію.

Ситуація 2. Ти збираєшся на дискотеку. Раніше на дискотеках ти завжди почувався (почувалася) ніяково, коли запрошував (запрошувала) дівчину (хлопця) потанцювати. Цього разу твої друзі пропонують тобі «найсильніший» рецепт — випити сто грам «для хоробрості». Ти не знаєш, що буде після цих ста грамів. Твоє рішення.

Ситуація 3. Одного разу в шкільному туалеті старший (старша) за віком учень (учениця) запропонував (запро-

понувала) тобі цигарку. Ти відмовився. Тоді він (вона) почав (почала) насміхатися з тебе, говорячи при цьому, що «ти ще малий» тощо. Ти дуже обурений ще й тому, що поряд стоять важливі для тебе люди, однолітки. Твоя поведінка...

Ситуація 4. Ти разом зі своєю подругою (другом) на дні народження у приятеля. Усі розмовляють, розважаються. Один із товаришів каже, що хорошого настрою недостатньо, і дістає пляшку з горілкою. Він активно починає пропонувати всім випити. Тобі налили чарку. Твоя подруга (друг) просить тебе не пити, а всі навкруги наполягають випити: «Тобі що, слабо?» Як ти поведешся?

Обговорення ситуацій.

Вправа «Лінія життя»

Підліткам пропонується намалювати на папері свій життєвий шлях від народження до смерті у вигляді лінії. Потім, відповідно до дат, позначених на цій лінії, розкладають картки, на яких коротко позначені події їхнього минулого, теперішнього часу і майбутнього. Після цього керівник групи пропонує підліткам (по черзі та за бажанням) уявити, як зміниться сценарій їхньої лінії життя, якщо на тому чи іншому етапі вони потраплять у залежність від алкоголю або наркотиків. В ході обговорення виробляється негативне ставлення до вживання психотропних речовин, наслідком якого може стати хвороба, а й відповідно і руйнування всіх життєвих планів.

Вправа «Лист до себе»

Учням пропонується написати лист до себе. Написати побажання для себе на майбутнє.

Підведення підсумків заняття.

ЗАНЯТТЯ 7

Тема: Мої права та обов'язки

Мета: допомогти підліткам у розв'язанні їх правових проблем, сприяти усвідомленню прав і обов'язків; виробляти уміння приймати правильні рішення у складних ситуаціях.

Хід заняття

Вступне слово психолога

Твоя мета — знайти і визначити своє місце в суспільстві. Суспільство — це складний механізм, який створився, функціонує і розвивається за певними законами, у рамках певних правил. Ти — частинка суспільства, і яким гармонійним буде ваше співіснування, залежить переважно від тебе як особистості. Життя людини в суспільстві відбувається в межах правових та соціальних норм. Людина від народження наділена правами, а згодом вона набуває здатності мати обов'язки і нести відповідальність за свої дії.

Поруч з тобою живуть люди, які теж мають аналогічні права, тому реалізувати їх, не порушуючи при цьому прав та інтересів інших — це справжнє мистецтво. Досягти такого балансу можна не тільки завдяки високій правовій свідомості, а насамперед коли ти в своїх діях керуєшся совістю, порядністю, людяністю, чесністю, повагою до оточення. Народна мудрість каже: «Якого ставлення бажаєш до себе — так стався до інших», «Що посієш — те й пожнеш», «Людина — коваль свого щастя».

Найважливіші для людини і суспільства відносини упорядковані нормами права, тобто нормами, визначеними в законах, і кожна людина перебуває під їх впливом.

Вправа «Дрібні порушення в малюнках»

Учасники групи об'єднуються у чотири підгрупи. Кожна підгрупа отримує завдання проілюструвати найтипівіші порушення загальноприйнятих норм шкільного життя учнями гімназії. До уваги можна брати підсумкові звіти чергових по школі (на шкільних лінійках).

Завершивши роботу, кожна група презентує свій «проект типових порушень». Після презентації учасникам підгруп слід внести поправки у свої малюнки, щоб запобігти цим порушенням.

Обговорення внесених поправок, дискусія з приводу їх впливовості, закономірності та ефективності.

Вправа «Мої права та обов'язки»

1. Поділи аркуш паперу навпіл. З одного боку запиши свої обов'язки (у школі, сім'ї, перед самим собою, перед друзями), з другого — свої права.

Вправа «Ми маємо право»

Підліткам пропонується колективно на ватмані намалювати малюнок на тему: «Ми маємо право».

Аналіз роботи:

1) Кількість та зміст обов'язків і прав. Чого більше? Що легше перерахувати? Які обов'язки є однаковими в тебе і у твоїх друзів? Які відмінні?

2) Що простіше (складніше): доводити своє право чи дотримуватись обов'язків?

Висновок: кожна людина здатна до самообмеження і має можливість вільного вибору. Права суб'єктивно сприймаються «ближче», ніж обов'язки.

Запам'ятай:

Твої права та обов'язки визначають міжнародні й державні законодавчі акти:

Конституція України,

Конвенція ООН про права дитини,

Сімейний кодекс України,

Закон України "Про охорону дитинства".

Декларація прав та обов'язків

Діти від самого народження мають право бути такими, якими вони є. Існують особисті права, якими всі можуть користуватися як механізмами захисту при розв'язанні різних конфліктів. В окремих випадках для захисту особистих прав

ми не можемо звернутися до закону, а можемо розраховувати лише на себе і свої власні можливості.

Підведення підсумків заняття.

ЗАНЯТТЯ 8

Тема: Обережно – злочин.

Мета: надати учням базові правові та кримінологічні знання, які допоможуть їм уникати небезпеки.

Хід заняття

Вступне слово психолога.

- Доброго дня! Сьогоднішня тема нашого заняття «Обережно – злочин».

Вправа «Асоціації»

Тренер пише на дошці слово «злочин» і пропонує членам групи назвати слова, які асоціюються в них із цим словом, наприклад покарання, зло. Всі слова записуються на дошці.

Інформаційний блок.

Злочин - це протиправна дія або бездіяльність відповідальність за які передбачена кримінальним кодексом.

Якщо ти вчинив злочин, тобі доведеться нести за не кару. Подейкують: колонія — не курорт. Утім, ліпше це не перевіряти на практиці.

Ти можеш бути притягнутий до кримінальної відповідальності за загальним правилом, якщо на момент скоєння злочину тобі виповнилося 16 років (Кримінальний кодекс України, далі — ККУ).

Ти можеш бути притягнутий до кримінальної відповідальності, якщо у віці 14—16 років ти скоїв:

- убивство (ст. 93 — 98 ККУ);
- умисне заподіяння тілесних ушкоджень, що спричинили розлад здоров'я (ст. 101 — 104, ч. 1 ст. 106, 189-4 ККУ);

- крадіжку (ст. 81, 86-1, 140, 223, 229-2 ККУ);
- грабіж (ст. 82, 86-1, 141, 223, 229-2 ККУ);
- розбій (ст. 86, 86-1, 142, ч. 2 223, ч. 3 229-2 ККУ);
- злісне та особливо злісне хуліганство (ст. 206 ч. 2, 3 ККУ);
- умисне знищення або пошкодження державного, колективного майна чи індивідуального майна громадян, що спричинило тяжкі наслідки (ст. 89 ч. 2 і 3, 145 ч. 2 ККУ);
- умисне вчинення дій, які можуть викликати аварію поїзда (ст. 78 ККУ).

Якщо ти вчинив суспільно-небезпечне діяння у віці від 11 років і до виповнення віку, коли тебе можуть покарати, слідчий повинен винести постанову про закриття справи та застосування до тебе примусових заходів виховного характеру й відправити справу прокуророві. Перед направленням справи прокуророві ти маєш право ознайомитися з усіма матеріалами справи, вдаючись при цьому до послуг захисника.

Якщо ти вчинив суспільно-небезпечне діяння у віці до 11 років, слідчий повинен винести постанову про закриття справи, повідомити про не прокурора та комісію в справах неповнолітніх за місцем твого проживання.

Якщо ти вчинив злочин, що не являє собою великої суспільної небезпеки, і суд визнає можливим твоє виховання без застосування кримінального покарання, він може застосувати до тебе примусові заходи виховного характеру, які не є кримінальним покаранням. Зокрема, такі:

- передати під нагляд батьків або осіб, які їх замінюють;
- передати під нагляд громадської організації чи трудового колективу, а також окремим громадянам за їхньою згодою;
- направити до спеціальної навчально-виховної або лікувально-виховної установи для дітей та підлітків.

Вправа «Види злочинів»

На аркушах паперу вам потрібно написати які види злочинів ви знаєте?

(Крадіжка, грабіж, розбій, хуліганство, зґвалтування, нанесення тілесних ушкоджень, вбивство...).

Обговорення видів злочинів та які бувають покарання за скоєні злочини. (Штраф, громадські роботи, позбавлення волі...)

Вік кримінальної відповідальності?

(загальний - 16 років, разом з тим за такі злочини як крадіжка, грабіж, розбій, зґвалтування, хуліганство, вбивство та ряд інших - з 14 років).

Учасників ділять на три групи і пропонується кожній групі письмово перерахувати тих, хто страждає від злочину.

Злочин наносить шкоду:

☐ людям (жертвам злочинів), котрі страждають фізично, емоційно та фінансово;

☐ сім'ям, які розділяють біль рідного, що став жертвою злочину;

☐ державі, що утримує правоохоронну, судову та систему виконання покарань;

☐ суспільству, де злочин породжує атмосферу недовіри та страху, призводить до втраченої генерації.)

Один із учнів записує відповіді на дошці, інші - коментують.

Обговорення

- Чому, на вашу думку, неповнолітні скоюють злочини. Відповіді записуються на дошці.

Підведення підсумків заняття.

ЗАНЯТТЯ 9

Тема: «Моя унікальність».

Мета: спонукати підлітків до розуміння власної унікальності та значущості; створити ситуацію, завдяки якій учні переконуються, що кожна людина унікальна.

Хід заняття.

Вступне слово психолога.

У підлітковому віці кожна людина усвідомлює власну унікальність, набуває здібності думати про себе як про людину, яка володіє цінностями, знаннями і здатністю проявляти власну унікальність у світі, встановлюючи здорові стосунки з іншими людьми. Крім того, вона потребує визнання власної значимості від навколишніх.

Кожна людина народжується унікальною. Ця унікальність має проявитися й реалізуватися у світі. Це піщинка в черепащі, яка може стати перлиною за умови, що черепашка покриє її перламутром. Унікальність людини базується на тому, що саме вона отримає від природи й сім'ї. Проте її унікальність залежить від зусиль самої людини, вона формується поступово, у процесі життя. У період переходу починається її реалізація, і від неї залежить, чи знайде вона свою любов, своє призначення у світі, чи залишить свій «слід на землі».

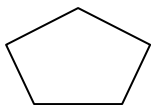
Унікальність — це процес становлення неповторної, єдиної у своєму роді людини у світі, пов'язаної з визначенням змісту життя. Унікальність пізнається у порівнянні з іншими людьми і вирізняє від інших, вказуючи на несхожість і незвичайність людини.

Унікальність — це те, що виявляє окрема, незалежна, самостійна і вільна людина. Мине зовсім небагато часу, і ти вступиш у доросле життя, будеш жити окремо від батьків. Тобі необхідно буде вміти самостійно турбуватися про себе, про своє здоров'я і свій добробут, вміти керувати своїми почуттями, приймати відповідальні рішення і реалізувати себе у цьому житті.

Психолог пропонує виконати серію завдань, що допоможуть усвідомити власну унікальність:

Вправа «Унікальність творчої діяльності»

Психолог пропонує намалювати будь-який малюнок так, щоб його частинкою була фігура

Вправа «Унікальність голосу»

Діти сідають із заплющеними очима. Ведучий торкається плеча, той промовляє якусь коротку фразу або щось співає. Решта учнів відгадує чий це голос.

Обговорення вправ.

Вправа «Інтерв'ю»

Психолог пропонує учасникам об'єднатися в пари.

Завдання для роботи в парах: протягом 5 хв. Вам потрібно взяти інтерв'ю один в одного з проблеми «Твоя унікальність». Потім проходить почергове представлення всіх учасників.

Питання для обговорення:

- Чи легко було виконати цю вправу?
- Чи легко було говорити про себе?

Вправа «Подібності й розбіжності»

У кожного з нас є те, що робить нас схожими з іншими людьми, і те, чим ми відрізняємося від них. Разом зі своїм другом чи однокласником знайдіть 8 спільних рис, які роблять вас схожими, і 8 рис, якими ви відрізняєтеся один від одного. Візьміть кожен по аркушу паперу, зігніть їх навпіл і на лівій частині напишіть «подібні риси», а на правій — «відмінні риси». Тепер напишіть на кожній частині аркуша риси, що роблять вас схожими і відмінними. Наступне завдання — намалюйте 2 картинки, на яких відобразьте ваші спільні й відмінні риси.

Запитання для обговорення:

- Що для тебе було складнішим — знайти спільні риси чи відмінні?
- Що з того, що об'єднує вас, подобається тобі найбільше?
- Що з того, чим ви відрізняєтеся, тобі найбільше до вподоби?

Підведення підсумків заняття.

ЗАНЯТТЯ 10

Тема: «Твоє майбутнє. Свідомий вибір».

Мета: розвиток навичок планувати майбутнє; допомогти учням визначити життєві перспективи та шляхи до них; усвідомлення залежності майбутнього від минулого та теперішнього.

Хід заняття

Вступне слово психолога

- Сьогодні останнє наше заняття, тема якого «Твоє майбутнє. Свідомий вибір.»

Запропонувати учням письмово відповісти на запитання.

1. Твоя мета (плани) на найближчий рік.
2. Твоя мета (плани) на рік закінчення школи.
3. Твоя мета (плани) на 10 найближчих років.

Учасники групи по черзі зачитують свої відповіді.

Обговорення виконаної роботи.

Вправа «Кіно»

Психолог пропонує підліткам уявити, що про них, коли їм виповнилось 30 років, зняли фільм. Даний фільм вдалося переглянути зараз. Розкажіть, який Ви - головний герой фільму, маєте вигляд, що робите і т.д. Намалюйте кадри з даного фільму.

Питання для обговорення:

- Задоволений ти цим фільмом?
- Що у ньому сподобалось найбільше?
- Чи є там те, що тобі не сподобалось?
- Якщо ти залишився не зовсім задоволений, то що хотів би змінити у своєму образі майбутнього?
- Що тобі для цього необхідно зробити?

Вправа «Моє майбутнє „Я"»

Використовуючи 10 слів, опиши своє „Я" в майбутньому. Підкресли ті слова, що відображають якості, риси характеру, які в даний момент тобі не властиві.

Питання для обговорення:

- Чому різні люди одного віку, однокласники, бачать себе в майбутньому по-різному?

- Чи залежить твоє майбутнє „Я" від мети, перспектив, що їх визначає сама людина?

Висновок: досягти бажаного результату в майбутньому, домогтися здійснення твоїх мрій можливо за умови постійного і цілеспрямованого самовдосконалення, самовиховання.

Завершення роботи

Психолог пропонує учасникам тренінгу обговорити у колі чи виправдались їх очікування, чи ні. Що сподобалось? Що не сподобалось у ході тренінгу? Що необхідно змінити? Чи виправдались їхні сподівання?

Прикінцеве слово «Все залежить від тебе»

Колись давно у стародавньому Китаї жив дуже розумний, але дуже пихатий мандарин. Весь день його складався з примірок багатого вбрання та розмов з підданими про власний розум і спогадів про минулу зустріч з імператором. Так йшли дні за днями, роки за роками... Аж ось пройшов усією країною розголос, що неподалік од кордону з'явився чернець, розумніший за всіх на світі. Дійшов той розголос і до нашого мандарина. Дуже розлютився він: хто може називати якогось ченця найрозумнішою людиною на світі!? Але він нікому про своє обурення не сказав, а запросив ченця до себе у палац. Сам же задумав обдурити його: "Я візьму в руку метелика, схочу його за спиною і запитав, що у мене в руках - живе чи мертве. І якщо чернець скаже, що - живе - я роздушу метелика, а якщо мертве - випущу його..." І ось настав день зустрічі. У пишній залі зібралось багато людей, усім хотілося подивитися двобій найрозумніших людей на світі. Мандарин сидів на високому троні, тримав за спиною метелика і з нетерпінням чекав приходу ченця. Аж ось двері відчинилися, і до зали ввійшов невеличкий худорлявий чоловік. Він підійшов до мандарина, привітався і

сказав, що готовий відповісти на будь-яке його запитання. І тоді, зло всміхаючись, мандарин сказав: "Скажи мені, що я тримаю в руках - живе чи мертво?" Мудрець трохи подумав, усміхнувся і відповів: "Все в твоїх руках!" Збентежений мандарин випустив метелика з рук, і той полетів на волю, радісно тріпочучи своїми яскравими крильцями.

Отже, лише від Вас залежить, чи буде Ваше життя цікавим, плідним, а чи навпаки.

II. ЗАНЯТТЯ ДЛЯ БАТЬКІВ.

ЗАНЯТТЯ 1

Тема: Чого ми чекаємо від наших дітей?

Мета: поглибити пізнання батьками самих себе, своїх психологічних особливостей, усвідомлення своїх дій і думок, зміцнення позитивних якостей особистості, набуття навичок адекватної поведінки в певних соціальних ситуаціях; вивчення світу дитинства як такого, поглиблене пізнання своєї дитини, її вчинки емоцій, думок; знаходження оптимальних шляхів спілкування з дитиною, пошук та використання адекватних методів виховання і розвитку дитини та умов їх повного прийняття.

Хід заняття

Знайомство.

Учасники по черзі називають своє ім'я та повідомляють деяку (за бажанням) інформацію про себе (вік, місце роботи тощо).

Визначення запитів та очікувань учасників засідання. Батьки по колу відповідають на запитання: «Що ви очікуєте від групи?»

Вступне слово психолога.

Важливим для психічного здоров'я дитини є психологічний клімат родини. Він суттєво впливає на дитину, спричиняє стан комфорту або ж дискомфорт.

Деякі батьки не лише не можуть бути взірцем для своїх дітей, а й негативно впливають на їхній психічний стан. Вивчення дитячих неврозів (як, до речі, і функціональних розладів у мовленні, таких, як, скажімо, заїкання) свідчить, що вони мають дуже тісний зв'язок із психогенною дією сварок між батьками у присутності дітей.

Слід пам'ятати, що стиль поведінки батьків суттєво, а іноді й вирішально позначається на становленні творчих здібностей дитини. Тому важливо бути обізнаними із цими стилями. Відомий американський психолог Діане Бомрінд поділяє батьків на авторитетних, авторитарних та ліберальних, його колеги Маккобі та Мартін розрізняють ще й індіферентних. Отже, можна говорити про відповідні стилі поведінки. (див. Додаток №1).

Отже, можна констатувати, що найкраще адаптуються діти авторитетних батьків. Тому важливо, щоб такий стиль батьківської поведінки панував у родині – як найефективніший та найпродуктивніший для реалізації таланту дитини.

Заповнення «Аркуша мети».

На аркуші паперу батьки малюють одноповерховий будинок (стіни, дах, стежка до дверей). Малюнок повинен займати майже весь аркуш. На даху будинку батькам пропонується написати мету, яку вони ставлять перед собою у процесі виховання, розвитку своєї дитини. На стіні – завдання, вирішивши які, можна досягти заданої мети. На стежці записуються методи, способи вирішення завдань. Праворуч і ліворуч від стежки - бар'єри, перепони, які заважають досягти вказаної мети.

Обговорення заповнених бланків.

Перед обговоренням ведучий нагадує про можливість задавати запитання на розуміння сказаного. Вони

починаються зі слів: «Якщо я правильно тебе зрозумів, ...». Учасники засідання обговорюють мету, завдання, методи, бар'єри, таким чином їх усвідомлюючи. У такій дискусії батьки дізнаються про думки інших, бачать нові варіанти, переоцінюють свої думки.

Дискусія на тему «Чого ми чекаємо від наших дітей?» Батьки по колу висловлюють свої думки, ведучий записує їх на плакаті (дошці). Потім очікування аналізуються з використанням таких критеріїв:

- Реальність – нереальність очікувань;
- Наявність суперечностей очікувань у різних членів групи (особливо звертається увага на суперечності у подружжя);
- Чи є серед очікувань те, що батькам не вдалось досягти в житті (і тепер вони будь-якою ціною намагаються спрямовувати зусилля дітей саме в цьому напрямку, незважаючи на бажання, можливості дитини).

Розгляд факторів, які впливають психологічне здоров'я дитини та формування особистості.

Дискусія з питання: «Які фактори впливають на розвиток особистості?» Учасники висловлюють свої думки. Ведучий записує їх на дошці.

Інформація ведучого з цього питання.

На розвиток особистості впливають два основні фактори: *біологічний і соціальний*. Уже з народження під впливом *біологічного* фактору діти розрізняються за:

- рівнем активності;
- ритмічністю станів організму (харчування, сон і т. ін.);
- рівнем сприйняття нових ситуацій, людей;
- адаптивними можливостями;
- інтенсивністю реакцій (бурхливі чи спокійні);
- основним настроєм.

Деякі діти з народження відносяться до категорії «важких». У категорію «важких» дітей потрапляють різні школярі: невстигаючі, недисципліновані, діти з різними нервовими розладами, підлітки, що перебувають на обліку у

справах неповнолітніх. Нарешті, просто діти з так званих неблагополучних сімей.

Групу «важких» дітей складають школярі, яких інколи називають важковиховуваними, інколи – соціально дезадаптованими, або педагогічно занедбаними, інколи – дітьми з відхиленнями в поведінці або схильними до злочинної поведінки. В усіх цих випадках мова йдеться про таких дітей, поведінка яких значно виходить за межі соціальної норми і які погано піддаються, більше того, як правило, активно опираються виховному впливу з боку вчителів та батьків. Такі учні складають групу ризику з точки зору можливості вчинення ними правопорушень.

Соціальний фактор містить вплив трьох життєвих середовищ:

1. сім'я;
2. школа;
3. «вулиця», ровесників.

Важливо порівняти поведінку дитини в різних середовищах. Якщо в школі і вдома поведінка різна (у школі дитина поводить себе слухняно, а вдома – ні), то причина цього вірогідніше – вдома, в сімейних стосунках. А якщо скрізь дитина поводить себе недобре, то причина тут, очевидно, криється у прояві особистісних якостей дитини.

Яка тактика повинна бути у стосунках з дитиною?

1. Виховання має бути гуманістичним, ґрунтуватися на позитивному ставленні дитини до виховного процесу: вона повинна стати помічником для батьків.

2. Головна мета виховного впливу – дати дитині відчувати радість спілкування з однолітками й дорослими, радість спільної праці, пізнання гри, відпочинку.

3. Характер взаємин дорослих – те середовище, у якому формується особистість людини майбутнього. Треба розвивати й берегти в дитині віру в батьків, вихователів, товаришів, у саму себе.

4. Батьки повинні стати друзями дитини. В дітей не повинно бути страху перед батьками.

5. Весь виховний процес має бути прийнятий з повагою до особистості дитини.

6. Розуміти дитину – вміти поставити себе на місце дитини, побачити світ її очима.

7. Дитина – імпульсивна істота, їй важко зрозуміти дорослого. Це батьки повинні зрозуміти її і будувати виховні плани на основі поваги до неї.

8. Берегти й розвивати почуття власної гідності.

9. Не акцентувати увагу дитини на жахах, поганих звичках, хворобі, проблемі. «Ось зараз тебе собака з’їсть» «Машина задавить». Потім важко звільнити дитину від таких «турботливих» застережень.

10. Треба показувати дитині світ таким, яким він є насправді.

Підведення підсумків заняття.

Зворотній зв’язок батьків і ведучого стосовно заняття (їх результативність, корисність для учасників, побажання на майбутнє).

ЗАНЯТТЯ 2

Тема: Конфлікти у взаємодії батьків і дітей

Мета: формування емоційно-позитивного ставлення до дітей; тренувати батьків знаходити правильний вихід із конфліктних ситуацій; усвідомлення батьками що деякі проблеми не можуть бути вирішені одразу, набуття вмінь поступового розв’язання проблем.

Хід заняття

Вступне слово психолога

(повідомлення теми та мети заняття)

Вправа «Асоціації»

Тренер пише на дошці слово «конфлікт» і пропонує членам групи назвати слова, які асоціюються в них із цим словом, наприклад боротьба, зло, агресія. Записує їх на дошці, а також ділить слова які мають позитивний, а які негативний заряд, позначаючи «+», «-».

Обговорення. Підведення підсумків.

Інформаційний блок

Чому ж виникають конфлікти між батьками і дітьми? Крім загальних причин, породжуючих конфліктність взаємин людей, виділяють психологічні фактори конфліктів у взаємодії батьків і дітей.

1. Тип сімейних відносин. Виділяють гармонічний і дисгармонічний типи сімейних відносин. У гармонічній родині встановлюється рухлива рівновага, що виявляється в оформленні психологічних ролей кожного члена родини, формуванні сімейного «Ми», здатності членів родини дозволяти протиріччя.

Дисгармонія родини — це негативний характер подружніх відносин, що виражається в конфліктній взаємодії подружжя. Рівень психологічної напруги в такій родині має тенденцію до наростання, приводячи до невротичних реакцій її членів, виникненню почуття постійного занепокоєння в дітей.

2. Деструктивність сімейного виховання. Виділяють наступні риси деструктивних типів виховання:

- розбіжності членів родини з питань виховання;
- суперечливість, непослідовність, неадекватність;
- опіка і заборони в багатьох сферах життя дітей;
- підвищені вимоги до дітей, часте застосування погроз, осудів,

3. Вікові кризи дітей розглядаються як фактори їх підвищеної конфліктності. Вікова криза являє собою перехідний період від одного етапу дитячого розвитку до іншого. У критичні періоди діти стають неслухняними, примхливими, дратівливими. Вони часто вступають у

конфлікти з оточенням, особливо з батьками. У них виникає негативне ставлення, які вони раніше виконували, що призводить до впертості. Виділяють наступні вікові кризи дітей:

- криза першого року (перехід від дитинства до раннього дитинства);
- криза «трьох років» (перехід від раннього дитинства до дошкільного віку);
- криза 6-7 років (перехід від дошкільного до молодшого шкільного віку);
- криза статевого дозрівання (перехід від молодшого шкільного до підліткового віку — 12—14 років);
- підліткова криза 15-17 років.

4. Особистісний фактор. Середовище особистісних особливостей батьків, що сприяють їхнім конфліктам з дітьми, виділяють консервативний спосіб мислення, прихильність застарілим правилам поведінки і шкідливих звичок (вживання алкоголю і т.д.), авторитарність суджень, ортодоксальність переконань і т.п. Серед особистісних особливостей дітей називають такі, як низька успішність, порушення правил поведінки, ігнорування рекомендацій батьків, а також неслухняність, упертість, егоїзм і егоцентризм, самовпевненість, лінощі і т.п. Таким чином, розглянуті конфлікти можуть бути представлені як результат помилок батьків і дітей.

Виділяють наступні типи відносин батьків і дітей:

- оптимальний тип відносин батьків і дітей;
- потребою це назвати не можна, але батьки цікавляться інтересами дітей, а діти діляться з ними своїми думками;
- скоріше батьки проникають у турботи дітей, чим діти діляться з ними (виникає спільне невдоволення);
- скоріше діти відчують бажання поділитися з батьками, чим ті турбуються, інтересами і заняттями дітей;

поведінка, життєві прагнення дітей викликають у родині конфлікти, і при цьому скоріше праві батьки;

- поведінка, життєві прагнення дітей викликають у родині конфлікти, і при цьому скоріше праві діти;

- батьки не цікавляться інтересами дітей, а діти не відчують бажання ділитися з ними (протиріччя не помічалися і переросли в конфлікти, взаємне відчуження).

Найбільше часто конфлікти в батьків виникають з дітьми підліткового віку. Психологи виділяють наступні типи конфліктів підлітків з батьками: конфлікт нестійкості батьківського відношення (постійна зміна критеріїв оцінки дитини); конфлікт гіперопіки; конфлікт неповаги прав на самостійність (тотальності вказівок і контролю); конфлікт батьківського авторитету (прагнення домогтися свого в конфлікті за будь-яку ціну).

Звичайно дитина на домагання і конфліктні дії батьків відповідає такими реакціями (стратегіями), як:

- реакція опозиції (демонстративні дії негативного характеру);

- реакція відмовлення (непокоря вимогам батьків);

- реакція ізоляції (прагнення уникнути небажаних контактів з батьками, приховування інформації і дій).

Виходячи з цього основними напрямками профілактики конфліктів батьків з дітьми можуть бути наступні:

1. Підвищення педагогічної культури батьків, що дозволяє враховувати вікові психологічні особливості дітей, їхні емоційні стани.

2. Організація родини на колективних початках. Загальні перспективи, визначені трудові обов'язки, традиції взаємодопомоги, спільні захоплення є основою виявлення і дозволу виникаючих протиріч.

3. Підкріплення словесних вимог обставинами виховного процесу.

4. Інтерес до внутрішнього світу дітей, їхнім турботам і захопленням. На думку психологів конструктивній поведінці батьків у конфліктах з підлітками може сприяти наступне:

- о завжди пам'ятати про індивідуальність дитини;
- о враховувати, що кожна нова ситуація вимагає нового рішення;
- о намагатися зрозуміти вимоги підлітка;
- о пам'ятати, що для змін потрібен час;
- о протиріччя сприймати як фактори нормального розвитку;
- о частіше пропонувати вибір з декількох альтернатив;
- о схвалювати різні варіанти конструктивної поведінки;
- о спільно шукати вихід шляхом зміни в ситуації;
- о зменшувати число «не можна» і збільшувати число «можна»;
- о обмежено застосовувати покарання, дотримуючись при цьому справедливості і необхідності;
- о логічно роз'яснити можливості негативних наслідків;
- о розширювати діапазон моральних, а не матеріальних заохочень.

Вправа «Зрозумій мене правильно».

Вправа проводиться в парах.

Частина 1. Партнер А розповідає про свій конфлікт із дитиною (наприклад, підліток попросив купити новий мобільний телефон). Партнер Б реагує, при цьому використовує вирази:

- «Я тисячу разів говорив тобі, що...»
- «Скільки разів тобі повторювати...»
- «Невже тобі важко запам'ятати, що...»
- «Ти така ж, як твоя мама (тата)...».

Потім.

Партнер А розповідає іншу ситуацію, а партнер Б реагує, використовуючи наступні вирази:

- «Розкажи детальніше, як це сталося?»
- «Ти дуже розумний і я знаю, що ти знайдеш вихід з цього положення. Що ти збираєшся робити?»

«Чим я можу тобі допомогти?»

«Що ти зробиш наступного разу в подібному випадку?»

Помінятися ролями.

У обговоренні цієї вправи поважно звернути увагу на інтонацію, позу, погляд того, що говорить, дистанцію, яку він займає, велику увагу приділити відчуттям, які випробовували учасники при спілкуванні з позитивною оцінкою і коли отримували негативну оцінку. Потім вийти на аналіз конкретних ситуацій з досвіду спілкування зі своїми дітьми.

Вправа «Сміттєва корзина».

На листочках паперу написати все ті якості, які заважають ефективно спілкуватися з близькими людьми, і від яких хотілося б позбавитися. Після того, як ці якості записані, подумати, що ви хотіли б отримати взамін? Записати бажані якості на папері. Папірці з непотрібними якостями викинути в корзину. А бажані залишити у себе. Важливо. Обговорити які відчуття ви зараз випробовуєте? (викинути нічого з життя не можна, але можна пам'ятати, що «воно» там, в корзині, і на це впливати.

Заключне слово психолога. Роблячи висновки можна сказати, що конфлікти між батьками і дітьми виникають через деструктивні внутрішньосімейні відносини, недоліки у сімейному вихованні, вікові кризи дітей, індивідуально-психологічні особливості батьків і дітей. Безконфліктному спілкуванню батьків з дітьми сприяє підвищення педагогічної культури батьків, організація родини на колективних початках, підкріплення словесних вимог організацією виховання, інтересом батьків до внутрішнього світу дітей.

Підведення підсумків заняття.

Зворотній зв'язок батьків і ведучого стосовно заняття (їх результативність, корисність для учасників, побажання на майбутнє).

ЗАНЯТТЯ 3

Тема: Права дітей

Мета: ознайомити батьків з правовою відповідальністю щодо дітей; допомогти у розв'язанні правових проблем, сприяти усвідомленню прав дітей; виробити уміння приймати правильні рішення у складних ситуаціях.

Хід заняття

Вправа «Дитина».

(Група батьків сидить колом і кожний учасник по черзі дає визначення слова «дитина». Початок першого речення обов'язково включає в себе слово «дитина – це...» Далі кожний закінчує речення так, як вважає правильним. При обговоренні психолог акцентує увагу на позитивних визначеннях).

Обговорення.

Вступне слово психолога

Усі люди на землі мають рівні права. Ці слова закріплені Загальною Декларацією прав людини, що прийнята Генеральною Асамблеєю ООН в 1948 році.

Ваша дитина, як і будь-яка інша людина, має рівні людські права. Права дитини закріплені Конвенцією про права дитини, проголошеній Генеральною Асамблеєю ООН 20 лютого 1989р.

Вправа «Кожна дитина має право»

На аркушах паперу вам потрібно написати, які права мають ваші діти.

Обговорення прав дітей.

- На рівень життя, необхідний для фізичного, духовного, морального та соціального розвитку;
- На захист здоров'я та медично-санітарне обслуговування;

- На захист від поганого поводження, від відсутності турботи з боку батьків або тих, хто забезпечує за ними догляд;
- На захист від жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність людини, видів дій чи покарання;
- На захист від будь-якого покарання;
- На захист від сексуальних домагань;
- На проживання з батьками та на підтримку контакту у разі їх розлучення;
- На вільне висловлювання поглядів з усіх питань, що стосуються життя;
- На особисте життя, на недоторканність житла, таємницю кореспонденції.

Висновки. Отже, батьки порушують права дитини, якщо:

- Знущаються над дитиною;
- Б'ють її;
- Завдають шкоди здоров'ю дитини;
- Залякують дитину, використовуючи при цьому суспільні установи (міліцію, церкву, спецшколу, колонію, психіатричну лікарню);
- Порушують її статеву недоторканність;
- Навіюють страх за допомогою жестів, поглядів;
- Перебивають дитину під час розмови;
- Ізолюють дитину;
- Контролюють її доступ до спілкування з ровесниками, дорослими, родичами, одним із батьків;
- Використовують образливі прізвиська;
- Соромлять дитину;
- Використовують її як передавача інформації між батьками під час конфліктів у сім'ї;
- Контролюють поведінку дитини за допомогою грошей;
- Ігнорують її;
- Не задовольняють її основні потреби;
- Використовують дитину як засіб економічного торгу під час розлучення;

- Погрожують залишити її;
- Погрожують фізичною розправою;
- Поводяться з дитиною як з прислугою;
- Відмовляються повідомляти про важливі рішення, які безпосередньо стосуються її долі.

Дискусія на тему: «Як реагує дитина на порушення її прав?» Батьки по колу висловлюють свої думки, ведучий записує їх на плакаті (дошці). Потім очікування аналізуються з використанням таких критеріїв:

- Їй важко спілкуватися з однолітками і дорослими (вона блазнює, б'ється, замикається в собі)
- Її турбує особиста безпека й любов до неї.
- Вона часто буває в поганому настрої.
- Може втекти з дому.
- Може вживати наркотики або алкоголь.
- Може заподіяти собі смерть.

Поради психолога. «Що батьки можуть зробити для своєї дитини?»

Довіряйте Вашій дитині та поважайте її.

Визнавайте права дитини на свої власні почуття, права на вибір друзів та діяльності.

- Визнавайте права дитини на особисте життя.
- Довіряйте дитині.
- Поважайте почуття іншого з батьків.

Забезпечення емоційного комфорту.

- Говоріть та дійте так, щоб дитина відчувала себе у безпеці та комфортно.
- Діти повинні мати можливість розповідати вам про те, що вони відчувають.

Забезпечте фізичну безпеку

- Не залишайте дитину без нагляду в громадських місцях.
- Підтримуйте сімейний розклад – дитина повинна знати коли ви повернетесь.

- Навчайте свою дитину правил особистої гігієни та правильного харчування.

Слідкуйте за дисципліною

- Будьте послідовними.
- Створюйте правила поведінки відповідно до вікового розвитку дитини.
- Усно визначайте свої очікування та межі дозволеного.
- Давайте настанови, а не покарання.

Приділяйте дитині свій час і увагу

- Беріть участь в житті дитини: у шкільних заходах, дитячих іграх, спілкуйтесь з її друзями.
- Залучайте дитину до своїх заходів.
- Розповідайте дитині про своє бачення життєвих цінностей.

Турбуйтеся про себе

- Залишайте для себе час
- Турбуйтеся про своє здоров'я.
- Підтримуйте стосунки зі своїми друзями.
- Приймайте любов.
- Якщо, дитина Вас дратує, скажіть їй про свої відчуття від першої особи: Наприклад: «Я не люблю, коли діти неохайні», «Мені важко, коли хтось заважає». Не звинувачуйте дитину.
- Заохочуйте дітей займатися тим, що їм цікаво.
- Будьте позитивними.
- Дозволяйте дітям не погоджуватися з вами.
- Відзначайте їхні успіхи.
- Виражайте свою любов до дитини словами
- Проявляйте любов, коли дитина відчуває фізичний та душевний біль.

Підведення підсумків заняття.

Ваша мета – створити для дитини середовище любові та турботи.

Зворотній зв'язок батьків і ведучого стосовно заняття (їх результативність, корисність для учасників, побажання на майбутнє).

ЗАНЯТТЯ 4

Тема: Дитяча агресія. Причини виникнення.

Мета: встановлення причин дитячої агресії.

Хід заняття

Вступне слово психолога. Агресія – це форма поведінки, яка направлена на самозахист і служить для адаптування до навколишнього середовища, задоволення бажань і досягнення мети. Тобто це те, що властиве нам з народження, і те, що не можна знищити, можна тільки приглушити.

Коли людина знає справжні причини виникнення якоїсь проблеми, то стає досить просто позбутися наслідків. А агресія дитини свідчить про те, що дитина стикається з насильством. І не обов'язково фізичним.

Насильство буває 2 типів: фізичне та духовне (моральне). Про фізичне й казати немає чого, думаю, ви самі все розумієте. Наведу тільки дані про те, що дитина, яку карали фізично, швидко деградує. Вона втрачає пункти IQ швидше, ніж ви можете уявити. Просто кажучи, дитина тупішає. Якщо ж ви колись зустрічали розумну людину, яку били в дитинстві... Що ж, батьки цієї людини вбили генія.

У статті йдеться про психологічне насильство. Про тиск, який ми так часто чинимо на дітей, щоб вони слухалися. Про «випадкові» слова сказані для того, щоб дитина гостріше відчула свою провину. Про образи дорослих на дітей. Про відмову розмовляти. Про бажання тотального контролю над дитиною. Про... Звичайно, це все не про вас.

Тиск і насильство – головний ворог дитини. А ворога треба знати в обличчя.

Діти бачать, чують та пам'ятають більше, ніж вважають дорослі. Нам здається, що дитина в цю хвилину не бере участі у конфлікті (захоплена грою, дивиться телевізор, знаходиться в іншій кімнаті тощо). Але, насправді, діти завжди знають, коли їхні батьки сваряться.

Діти різного віку по-різному реагують, але на всіх дітей – навіть на немовлят – впливає домашнє насильство.

Будь-яке домашнє насильство.

Незалежно від того, направлено воно безпосередньо на дитину чи на іншого члена сім'ї – травмує дитину!

Діти по-різному реагують, коли стають свідками насильства в сім'ї:

1. Діти зазнають почуття провини, сорому і страху, як ніби вони відповідальні за насильство, яке їм доводиться спостерігати.

2. Діти відчують сум.

3. Діти відчують гнів, тому що вони не спроможні змінити те, що відбувається в сім'ї.

Ці переживання так відбиваються на поведінці дітей: реагувати надто агресивно;

- не визнавати авторитетів;
- бути пасивними чи пригніченими;
- мати вигляд знервованих або заляканих;
- жалітися на головний біль, біль у шлунку, постійне відчуття втоми та сонливість тощо.

У сім'ї дитина пізнає, як взаємодіяти з іншими людьми, як ставитися до себе і до оточення, як впоратися з труднощами і, за великим рахунком, що таке життя.

Насильство має різні форми:

- погрожувати нанести собі або іншому тілесних пошкоджень,
- невиразні погрози типу: «Ти у мене дограєшся!»,

- погрози піти, забрати дітей, не давати грошей, подати на розлучення, розповісти що-небудь,
- заподіяти шкоду домашнім улюбленицям того, кому хочеш помститися,
- ламати та знищувати особисті речі,
- використовувати лайливі слова, лаятися,
- принижувати, ображати, постійне підкреслювання недоліків,
- контролювати, обмежувати у спілкуванні, стежка
- заборона лягати спати або насильне пробудження,
- звинувачувати у всіх проблемах,
- критикувати думки, почуття, дії,
- поводитися з ним/нею як з прислугою,
- ігнорувати.

Не важко помітити, що все це не рідкість у наших сім'ях. Ми не розглядаємо це як щось особливе. Так поводити себе наші батьки, батьки їх батьків. Така поведінка стала для нас звичною. І часто ми просто не замислюємося над тим, як це може впливати на нас самих і наших дітей.

Коли виникає конфлікт, дорослі часто так захоплюються ним, що думають тільки про те, як би відстояти свою точку зору. Їм все одно, що відбувається в навколишньому світі. Діти, безумовно, не можуть бути сторонніми спостерігачами. Ми весь час повинні пам'ятати, що дитина — це наше дзеркало. Якщо дитина демонструє агресивні реакції, це ще не значить, що вона робить негативний вчинок.

Робота у групах

У кожної групи є своя картка з завданням. Прочитайте. Обговоріть і дайте відповідь, що спонукало дитину до такого вчинку. Виробіть в групах поради, як уникати подібних ситуацій.

Ситуація 1. Дитина вже протягом двох тижнів не носить щоденника, пояснюючи це тим, що забула його у мами на роботі і забуває забрати. Вдома пояснює відсутність

щоденника тим, що його забрала вчителька на перевірку і ще не повернула.

Ситуація 2. Після прослуханої лекції «Права дитини» хлопчик заявив батькам, що його права порушуються. Проведена соціальним працівником бесіда з мамою та дитиною не змінила положення дитини в сім'ї. Чим, на вашу думку, закінчилася ця ситуація?

Після обговорення ведучий повідомляє, що дитина через два роки пішла з дому.

Ситуація 3. Дитина погано відповідала на уроці. Вчитель поставив низький бал. Попросив дати щоденник. У дитини почалася істерика.

Презентація роботи кожної групи

Група обирає спікера, який презентує загальну думку відносно ситуації та вироблені групою поради.

Дискусія на тему: «Фактори, що сприяють розвитку дитячої агресивності в сім'ї» Батьки по колу висловлюють свої думки, ведучий записує їх на плакаті (дошці). Потім очікування аналізуються з використанням таких критеріїв:

- порушення емоційних зв'язків між батьками і дітьми;
- батьки демонструють агресивну поведінку;
- батьки не вимогливі, діти не мають обов'язків;
- фізичні покарання, погрози, забирають привілеї;
- введення обмежень;
- часті ізоляції дітей.

Вправа «Покарання» Учасники тренінгу поділяються на підгрупи по 4-5 чоловік і отримують завдання виробити певні правила покарання, які можна було б застосовувати в реальному житті. Після 10 хвилин роботи кожна підгрупа захищає свій проєкт правил. Правила виписуються на планшет (дошку), і обговорюється доцільність кожного. Ведучий спрямовує дискусію, узагальнює матеріал, уточнює дискусійні моменти і доповнює правила батьків своєю інформацією.

Правила покарання

1. Перед покаранням дайте відповідь на запитання: «Для чого?». Тобто чого ви хочете домогтися покаранням?
2. Покарання не повинно шкодити здоров'ю — фізичному, психічному.
3. Якщо є сумніви, карати чи ні, краще не карати. Ніякої профілактики.
4. Термін давності. Краще не карати взагалі, аніж карати з запізненням (дитина не зможе встановити зв'язок між негативною поведінкою і покаранням). Повернення до минулого призводить до регресу, затримки духовного розвитку.
5. Покараний — вибачений. Повинен бути збережений емоційний контакт з дитиною. Покарання — завершення негативного етапу життя. Сторінка перегорнута, життя починається спочатку.
6. Покарання не повинно принижувати гідність дитини.
7. Покарання має бути адекватним. За один раз — одне покарання, а не «салат» покарань у зв'язку з різними проступками.
8. Дитина не повинна боятися покарання. Водночас вона має усвідомлювати, що покарання — це неприємно, небажано.
9. Бажано, щоб дитина брала участь у виборі покарання. Це підвищує її значущість у власних очах, дає певну свободу і відповідальність за своє життя.
10. Покарання — крайня міра. Використовується у випадках, коли інші засоби усунення небажаної поведінки не дали результату.

Вправа «Самоаналіз»

Знаходячись за спинкою свого стільця, учасники по черзі звертаються до себе «минулого» (на початку тренінгу), з точки зору себе «теперішнього», розповідають про ті зміни, які з ними відбулися в процесі групової роботи та майбутні цілі. Які відкриття були? Над чим потрібно працювати далі?

Вправа «Я хочу подарувати...»

Учасники мають можливість подарувати щось собі, комусь персонально, чи групі в цілому.

ІІІ. СПІЛЬНЕ ЗАНЯТТЯ ДЛЯ БАТЬКІВ ТА ДІТЕЙ

Тема: Моя сім'я.

Мета: формування емоційно-позитивного ставлення один до одного; зняття напруги у взаєминах.

Хід заняття

Вправа «Привіт, я радий тебе бачити».

Кожен учасник повинен представитись та привітатися з усіма. Для цього необхідно правою рукою взяти за руку людину, яка поряд і привітатися, а для того, щоб випустити руку необхідно лівою рукою взяти за руку іншого і т.д. В результаті утворюється живий, перекручений ланцюжок рук.

Вступне слово психолога.

Сім'я дає змогу задовольнити значну частину фізичних і духовних потреб людини. Це найбільш надійний духовний притулок особи. Англійці кажуть: "Мій дім — моя фортеця". Сім'я, дім — це те місце, те коло особистісно значимих людей, де кожного з нас чекають, люблять, готові зрозуміти і допомогти, де є однодумці, друзі, де панують взаємоповага, взаємна моральна і правова відповідальність. Це певна сукупність людей, які живуть одне для одного, які віддають своє життя одне одному і життя яких не просто спільне, а значною мірою єдине. Чоловік і дружина живуть одним життям. Діти — це істотна частина життя матері і батька. Життя матері і батька — це істотна частка життя дітей. Причому і матеріального, і економічного, і духовного.

Колаж «Яка моя сім'я?».

Робота проводиться в колі сім'ї. Учасникам пропонується подумки поставити собі запитання «Яка моя сім'я?». І з заготовлених картинок та газетних вирізок створити колаж (чи стінгазету), який відповідав би на поставлене запитання.

Вправа «Настрій».

Кожен із учасників по черзі повинен прийняти таку позу, яка відповідає вашому настрою. Решта групи за сигналом повторює цю позу та вгадує емоційний стан ведучого. Потім свій настрій зображує інший учасник і так по колу.

Вправа «Ідеальні батьки, ідеальні діти».

Учасникам пропонується висловити, як діти представляють «ідеальних батьків», а батькам пропонується визначити «ідеальних дітей». Потрібно записати ті якості, які приписують «ідеальним батькам» та «ідеальним дітям» Потім пропонується малюнок на великому аркуші паперу, де замальовані круги, що розходяться, від центру. Центр символізує «ідеальних батьків» та «ідеальних дітей» зі всіма перерахованими раніше якостями.

Обов'язково! Обговорити, які якості необхідні для досягнення поставленої мети, що заважає проявити ці якості? Обговорення з учасниками.

Вправа «Я хочу подарувати...»

Учасники мають можливість подарувати щось собі, своїм батькам, чи групі в цілому.

Заключне слово психолога.

Додаток
Стилі батьківської поведінки

<i>Авторитетний</i>	Високий рівень контролю. Теплі взаємини.	Визнають та заохочують власних дітей. Відкриті до спілкування та обговорення з дітьми встановлених правил поведінки; допускають зміни своїх вимог у розумових межах. Діти дуже добре адаптовані: упевнені у собі, у них розвинене самоконтроль і соціальні навички, вони добре навчаються у школі та мають високе сомооцінювання.
<i>Авторитарний</i>	Високий рівень контролю. Холодні взаємини.	Віддають накази, сподіваючись беззастережного виконання. Закриті для постійного спілкування з дітьми; встановлюють жорсткі вимоги та правила, не допускають їх обговорення; дозволяють дітям лише мінімальну незалежність. їхні діти, як правило, відлюдкуваті, боязкі та похмурі, невибагливі та вразливі.
<i>Ліберальний</i>	Низький рівень контролю. Теплі взаємини.	Недостатньо або зовсім не регламентують поведінку дитини; беззастережна батьківська любов. Відкриті для спілкування з дітьми, але домінантна спрямованість комунікації - від дитини до батьків; дітям надають необмежену свободу (за незначного керівництва); не встановлюють будь-яких обмежень. Діти схильні до агресивності, у присутності сторонніх.

Індиферентний	Низький рівень контролю. Холодні взаємини.	Не встановлюють жодних обмежень; байдужі до власних дітей. Закриті для спілкування; обтяжені власними проблемами, не мають сил на виховання дітей. Якщо байдужість поєднується з ворожістю, дитину ніщо не втримає від вияву найруйнівніших імпульсів та схильності до асоціальної поведінки.
---------------	---	---

Висновки

Для профілактики поведінки учнів потрібно використовувати психологічний засобів впливу на підлітків з метою подолання негативних рис у їх поведінці, характері. Профілактичну роботу з учнями, схильними до девіантної поведінки можна організувати у формі тренінгових занять, які дають можливість дітям знаходити правильний вихід з будь-якої ситуації.

В роботі з підлітками доцільно використовувати методи групової психологічної корекції, рольові ігри. Це дозволяє підлітку розглянути свою поведінку з позиції іншої людини, тобто об'єктивно. Крім того, рольові ігри дають змогу відпрацювати навички регулювання в складних ситуаціях.

Використана література

- 1.Запрошуємо до діалогу: За проектом «Діалог»: Навч. Посіб./ Н. О. Березіна, О. В. Вінда, М.М. Галябарник та ін. – К.: Богдана, 2003.
- 2.Злобин Л. Н. Учебно–воспитательная работа с трудными учащимися. Москва, 1982.
- 3.Киричук О.В., Лушин П.В. Особистісне змінювання в умовах психологічної допомоги /Педагогіка і психологія. –1996.-№ 2.
- 4.Максимова Н. Ю. Воспитательная работа с социально дезадаптированными школьниками. Методические рекомендации – Киев, 1997.
- 5.Подмазін С. І., Сібіль О. І. Як допомогти підлітку з «важним» характером. – Київ, 1991.
- 6.Рання профілактика відхиляючого поведіння учасного. / Под ред. В.А. Титаренко, Т. М. Титаренко. – Киев, 1990.